

SV. VLAHO,
zlatarski rad iz XV. st. Dubrovnik,
crkva Sv. Vlaho

DUBROVNIK, grad najveće spomeničke vrijednosti i bogata umjetničkog naslijeđa. Prema legendi, osnovali su ga bjegunci iz Epidaura (Cavtat), porušenoga u prvoj pol. VII. st. u najezdi Avara i Slavena. Tada je na hridi *Laus* ili *Lave*, gdje je vjerojatno već ranije postojalo manje naselje, počeo rasti gradić izvedena naziva *Rausa*, *Ragusium*, *Ragusa*. Nasuprot tomu položaju, pod brdom Srđa, razvilo se slav. naselje Dubrovnik, po kojemu se tijekom vremena prozvao cio grad. Do 1205. D. priznaje vrhovnu biz. vlast i sjedište je posebnoga temata. Baštineći od Epidaura biskupiju, Dubrovčani se krajem X. st. osamostaljuju od splitske nadbiskupije. U početku dubrovački teritorij obuhvaća šire područje grada, a potom područje od Plata do Zatona i otoke koji se nižu *S* duž obale. U XIII. st. Dubrovčani su stekli Lastovo, a u XIV. st. Ston, Pelješac i Mljet. Mnogobrojnim ugovorima s vladarima na Balkanu i tal. gradovima, D. stječe pravo slobodne trgovine koja postaje njegova osnovna djelatnost. God. 1205. prisiljen je priznati vrhovnu vlast Venecije, ali ujedno promiče svoju samoupravu koja će trajati sve do Napoleonove okupacije. Upravni sustav omogućuje vlasteli da vlada preko Velikoga i Maloga vijeća te Vijeća umoljenih, odn. Senata, dok se knez bira svakih mjesec dana. Između 1358–1526, pod zaštitom Hrvatsko-Ugarske, D. doživljava vrhunac razvoja i postaje slobodan grad-država, od 1358. Dubrovačka Republika. Ni tur. prevlast na Balkanu nije prekinula njezin uspon i procvat trgovine, premda od 1526. Dubrovčani priznaju tur. vlast, a slobodu plaćaju dankom. U XVII. st. moć Dubrovnika opada i nazaduje, a 1667. razorio ga je jaki potres. Od 1684. osim turske, D. uživa i austr. zaštitu; 1806. francuske trupe ulaze u grad, a 1808. Republika je ukinuta.

Urbanistički razvoj. Prve su utvrde na *J* hridinama bile podignute od suhozidina, a potkraj VIII. st. one se povezuju u cjeloviti sustav. *S* *I* strane naselja razvilo se i prvo predgrađe, *Pustijerna*, koje je u IX. i X. st. opasano zidinama i priključeno jezgri. U XII. st. novo cjelovito podgrađe postaje veće od stare jezgre, a uz luku se razvija crkveni i politički centar

(katedrala i javni gradski prostor). U XIII. st. podižu se nove kamene zidine koje zatvaraju obris grada i opasuju šire površine s manjim naseljima na padinama Srđa. Gradski Statut iz 1272. rješava urbanističke probleme, određuje regulacijske zahvate na već izgrađenu dijelu grada, stvarajući određene odnose ulica u ortogonalnoj mreži. Druga odluka iz 1296. obuhvaća dio na padinama Srđa i donosi odredbu o izgradnji nove četvrti na dijelu zvanom *Prijeko* te dopunjava plan izgradnje za *J* dio grada. Novelirani Statut predviđa način izgradnje, uklanjanje i zabranu gradnje u drvu, širinu ulica, skidanje vanjskih kućnih stuba kao i obvezu da se pojedinačni objekti podvrgavaju cjelini. U XIII. st. započinje gradnja *Place* (*Stradun*), nastale na zasutu rukavcu; prema njoj se spuštaju sve ulice, ona je spoj starijega *J* i novijega *S* dijela grada a povezuje *I* i *Z* gradska vrata. Tijekom XIV. st. grad je dobio kanalizaciju koja je služila sve donedavno, a popločavaju se i gradske ulice, najprije opekama a potom kamenim pločama, 1436. gradi se vodovod. U XIV. i XV. st. završen je proces oblikovanja i komunalnoga uređenja grada. U to vrijeme D. je podijeljen na sektijere, koji zapravo odražavaju faze nastanka urbane cjeline: Kaštio, Sveti Petar, Pustijerna, Sveti Vlaho, Sveta Marija i Sveti Nikola. Potresi su 1520. i 1637. Dubrovnik oštetili, ali ga je onaj iz 1667. gotovo do temelja razorio. Pri obnovi grada, posredovanjem uglednih Dubrovčana u svijetu, u grad dolaze mnogi strani graditelji i umjetnici. Prvi zahvat bila je obnova *Place*. Mnoge je građevine bilo nemoguće obnoviti pa su u gradskom tkivu ostavljeni prazni prostori. Tako je nastao trg iza Katedrale, a na jednome je takvome prostoru podignut isusovački kompleks koji je s trgovom iza Katedrale povezan monumentalnim stubištem. U XIX. st. srušena je stara gotička i sagrađena nova neostilska gradska vijećnica. Grad se širi izvan zidina, razvijaju se nova naselja na Pločama i Pilama, u Gružu, na Lapadu i bližjoj okolici. Počinju se graditi i prvi hoteli. U novije vrijeme prigradska naselja i hotelski kompleksi zauzimaju sve slobodno zemljište oko Dubrovnika. Grad unutar zidina brižljivo se čuva kao jedinstveni urbanistički i kulturno-umjetnički spomenik, koji je uvršten u popis svjetskih kulturnih dobara.

Arhitektura. D. je opasan čvrstim zidinama debelim do 5,5 m i visokim do 23 m, koje su učvršćene jednom tvrđavom, trima cilindričnim kulama te s 14 kula četverokutne osnove, pet bastiona i dvjema ugaonim utvrdama. S kopnene strane glavni zid okružuje niže predzide s jednim većim i 9 manjih polukružnih bastiona te jednom kazamatnom utvrdom. S *I* strane grad brani odvojena tvrđava *Revelin*, a sa *Z* *Lovrijenac*. Današnji oblik zidine dobivaju u XV–XVII. st. Poslije pada Carigrada (1453) dubrovačka vlada odlučuje učvrstiti i pojačati već postojeće gradske utvrde. Obnavljaju se zidine, gradi se novi zid na kopnenoj strani gdje dominira kula *Minčeta*; u

RELIKVIJAR SV. VLAHA. Dubrovnik, Riznica katedrale

